

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНЕ
СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ
20-Х РОКІВ. НЕП

ЗАВДАННЯ УРОКУ

- Розкрити причини та наслідки голоду 1921 – 1923 років та показати роль міжнародних організацій у наданні допомоги голодуючим;
- Вияснити причини впровадження непу;
- Показати, що запровадження нової еконмічної політики було вимушеним кроком радянського керівництва;
- Вчитися аналізувати та зіставляти історичні події, робити висновки.

ПЛАН

- Соціально – економічне становище України на початку 1920-х років.
- Голод 1921 – 1922рр.
- Впровадження непу в Україні, його особливості та підсумки.
- Зрушення в суспільно – політичному житті країни.

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ І ДАТИ

- Опорні поняття:
- Неп;
- Продовольчий податок;
- Денаціоналізація;
- Опорні дати:
- 1921р. – запровадження непу;
- 1912 – 1923рр. – голод в Україні.

ПРОБЛЕМНЕ ЗАВДАННЯ

□ **НЕП – вимушена чи цілеспрямована політика більшовиків?**

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Коли було запроваджено політику «воєнного комунізму»?
- Які основні положення «політики воєнного комунізму»?
- Що таке продрозкладка?

Комунізм – це Радянська влада + електрифікація всієї країни

1920р. – план ГОЕЛПРО

1921р. – курс на ліквідацію приватновласницьких підприємств в Україні

ГОСПОДАРСЬКА РОЗРУХА

- Промисловість (1920р.):
  - 10% довоєнної промислової продукції;
  - Працювало 2,5 тис. підприємств з 11 тис.;
  - Працювала одна домна з 57;
  - Знищено 4 тис. км залізниць;
  - Вціліло 40% паровозів
- Сільське господарство:
  - Посівні площі зменшилися з 20,9 до 15,4 млн.дес.;
  - Неврожай 1920р.;
  - Політика «воєнного комунізму»

Загальна сума збитків, завданих Україні громадянською війною, становила 12 млрд крб

-
- Крестьянское земледелие постепенно превращается в самоедское хозяйство. Крестьяне-производители исчезают, вместо них появляются просто едоки. Едок производит ровно столько, сколько нужно ему самому.

Газета «Беднота». - 1920. - 7 октября.

«.... Мой вывод, к которому я пришел с несомненностью: настоящий голод не стихийный. Он порожден излишней торопливостью: на рушен естественный порядок труда, вызваны вперед худшие элементы, самые нетрудоспособные, и им дан перевес, а самые трудоспособные подавлены. Теперь продолжается то же самое, если это не прекратится, можно ждать голода и на будущий год и дальше.

...Обобщая все сказанное, делаю вывод: наше правительство погналось за равенством и добилось только голода. Подавили самую трудоспособную часть народа, отняли у нее землю, и теперь земля лежит впусте.

...Нужно вернуться к свободе ...прежде всего, к свободе торговли. Затем к свободе печати, свободе мнений, не нужно хватать направо и налево...

...Если возможен еще выход для России, то он только в одном: в возвращении к свободе...

Вл. Короленко Негретов П. И. В. Г. Короленко.
Летопись жизни и творчества 1917-1921 гг. - М., 1990. - С. 216-217.

▣ На які причини голоду вказує В. Короленком.

Політика
воєнного
комунізму

Розорення с/г за
роки революції,
громадянської
війни

Посуха і
неврожай 1921,
1922 років

Незацікавленість
в селян

ПРИЧИНИ

Голод 1921 – 1923рр

НАСЛІДКИ

Померло від
голоду 1,5 – 2
млн чоловік

Загальні
демографічні
втрати становили 5
млн чоловік

Придушення
селянського
повстанського
руху

Зміцнення
влади
більшовиків

НАДАННЯ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

- ❑ Радянська влада не зверталася про допомогу до зарубіжних країн.
- ❑ У січні 1922р. ЦК КП(б)У дозволив повідомити про проблеми з продовольством на півдні України.
- ❑ Х.Раковський звернувся по допомогу до АРА (Американської організації допомоги).
- ❑ Допомогу надавав Міжнародний комітет допомоги голодуючим радянської Росії.
- ❑ Роль іноземних організацій у наданні допомоги голодуючим була **вирішальною.**

Неприйняття народом
політики «воєнного
комунізму», особливо
селянами

Діяльність повстанських
формувань (40 тис. чол.)
Н. Махно

Політична криза
початку 1921р.

Лютий 1921р.- 118
повстань проти
більшовиків на Україні

Страйки робітників (Харків, Одеса, Київ),
політичні вимоги «Ради без
більшовиків!»

Полтава, 30 сентября 1920 г.

«....Сегодня в губчека [...] напечатан длинный список расстрелянных [...] Тут уже впервые являются расстрелянные заложники [...] И этими мерами думают ввести социализм! Слепота, слепота! А между тем они так слепо уверены, что когда во время приезда Раковского я заговорил о необходимости свободы и вреде жестокостей, то все уверенно и весело засмеялись, как будто я сказал что-то наивное. Да это и действительно наивность. Один фальшивый шаг влечет за собой другой, третий. Большевизм сделал уже столько фальшивых шагов, что ему, пожалуй, уже нет возврата и приходится идти до конца [...]

Интересно, что жел. дор. рабочие на всяком собрании свищут коммунистам. Но большевики ухитряются фальсифицировать выборы и держаться пока на этой лжи...»

Негретов П. И. В. Г. Короленко. Летопись жизни и творчества. -М.: Книга, 1990. - С. 169.

- ▣ **а) У чому ти вбачаєш суперечності політики більшовиків наприкінці 1920 - на початку 1921 р.?**
- ▣ **б) Що, на ваш погляд, мав на увазі письменник В. Короленко, коли говорив про «фальшивые шаги большевиков»?**

НОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА,
яка спрямована на
використання елементів
ринкових відносин і різних
форм власності.

запроваджений Х з»
їздом РКП(б) у
березні 1921р

Нова економічна політика (НЕП)

ПРИЧИНИ

Економічна
та
політична
кризи

Масові
повстання
селян,
робітників, в
армії та на
флоті

Намагання
більшовиків
утримати
владу в
своїх руках

Спад
революцій в
Західній
Європі та
відкладення
«світової
революції»

Злам ідеї
побудувати
комунізм
щляхом
ліквідації
ринкових
відносин

Нова економічна політика (НЕП)

Введення продподатку

Децентралізація і
денаціоналізація

Введення стійкої валюти

Дозвіл іноземних концесій

Відновлення приватної
торгівлі і товарно –
грошових відносин

Відновлення дрібного
підприємництва, кооперації
та оренди

Введення госпрозрахунку

Реорганізація управління
господарством

Створення ринку робочої сили

ІЗ НАКАЗУ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО ПОВІТОВОГО ОСОБЛИВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМІТЕТУ (ОДЕСЬКОЇ ГУБ.) ПРО ПОКАРАННЯ ЗАРУЧНИКІВ У РАЗІ НЕЗДАЧІ ПРОДПОДАТКУ 15 ЛИСТОПАДА 1921 Р.

- . 4. Взять в каждой волости от 15 до 25 человек заложников из кулацкого и середняцкого населения. В случае, если какое-либо село отказывается дать подписку о круговой ответственности или же, дав подписку о выполнении продналога в 48-часовой срок, и по истечении времени продналог будет не выполнен, такие села будут объявлены врагами Советской власти. Половина заложников будет судима, вплоть до применения высшей меры наказания - расстрела, после чего будет взята новая группа. Все наличие зерно-хлеба и зерно-фуража, не придерживаясь цифр причитающегося продналога, в хозяйствах, на коих будет распространена коллективная ответственность, будет конфисковано.

Голод 1921-1923 років в Україні: Збірник документів і матеріалів.-
К.: Наукова думка, 1993. - С. 51

- **Чим були викликані описані методи хлібозаготівель після оголошення нової економічної політики?**

-
- Суть НЕПу – перехід до соціалізму через державний капіталізм в умовах пролетарської держави з допущенням в усі сфери виробництва товарно – грошових відносин

Запровадження непу
пізніше, ніж в Росії

Впровадження непу
ускладнювався
голодом 1921 –
1923рр.

У керівництві КП(б)
У було багато
противників непу

Особливості НЕПу в Україні

Високі темпи розвитку

Зростання життєвого рівня
населення

Відбудова господарства
1929р.

Досвід ринкових відносин